

A „Bartók útján” kiállításról

A Zenetudományi Intézet Zenetörténeti Múzeumában – a Magyar Tudományos Akadémia támogatásával évek óta folyó felújítási munkák során frissen elkészült kiállító teremben – került megrendezésre az időszaki emlékkiállítás, melyen a zeneszerző, zongoraművész, népzenekutató Bartók Béla (1881–1945) tevékenységének fő színhelyeit, sokágú munkáját összesen kilenc tárlóban, könyvszekrényekben, valamint egy fali vitrinben elhelyezett eredeti dokumentumok mutatják be. A gyermekkorból, illetve a szoros családi környezetből kiindulva az iskolákon, a koncertező pályán, a másfél évtizeden át tartott népzenei terepgyűjtéseken keresztül a zeneszerzői és tudományos munkáig követhetjük végig Bartók életútját. Az egymás után következő tárlók témái ennek megfelelően a következők: Önéletrajzai, Családban, Iskolában, Zongoránál, Falun és végül – négy tárlóba elrendezve tevékenységének legfontosabb és leggazdagabban dokumentált színtereként – Műhelyében.

Családi portrék, fényképek és néhány híres, a Bartókot „rovargyűjtő”-ként, illetve a „francia becsületrend lovagja”-ként ábrázoló, az unokatestvér, Voit Ervin által készített karikatúra mellett a legkülönfélébb kéziratok, kompozíciók és írássok fogalmazványai, levelek és képeslapok, népzenei lejegyzések és precíz tudományos kiadványok előkészületeinek dokumentumai alkotják a kiállítás gerincét. Az édesanya, Voit Paula kézírásával készült, gyermekkori kompozíciókat tartalmazó füzetektől az utolsó művekig rajzolódik ki a látogató előtt az életút, hiszen a tárlók diákkori művek kéziratától kezdve számos fontos kompozícióhoz, többek között *A kékszakállú herceg várához* (1911), *A csodálatos mandarinhoz* (1918/19, 1924), a *Táncszvithez* (1923), a („nagy”) Hegedűversenyhez (1937/38) tartozó forrásokat mutatnak be egészen az orosz származású karmester, Serge Koussevitzky, a zenekari *Concerto* (1943) megrendelését tartalmazó fölkérő leveléig és Bartók egyik utolsó levélfogalmazványáig, melyben a brácsaművész William Primrose-nak szavakkal írja le a később (s röviddel később bekövetkezett halálakor kidolgozatlan vázlatként hátrahagyott) Brácsaverseny véglegesnek szánt formáját.

A zeneszerző-előadóművész pályáján fontos zongoraművek és hozzájuk kapcsolódó koncertprogramok kalauzsolnak végig. Megismerjük a népzene gyűjtő lejegyző-füzetét éppúgy, mint a tudós folklorista magyar, szlovák, román, török népzenei gyűjtésein alapuló előadásainak, tanulmányainak és kiadványainak kézíratos forrásait. Az 1907-ben Csík megyében használt gyűjtőfüzet egy lapján az újonnan felfedezett pentaton skála hangjaira ismerhetünk; külön füzetek őrzik a későbbi *Falun* (1924, 1926) című kompozíció tételeinek dallamait és szövegeit; s megtalálhatjuk a *Cantata profana* (1930)

alapjául szolgáló román népi ballada-szöveg lejegyzését is. A további dokumentumok között Bartók kottatárának darabjai is szerepelnek, az 1902-ben rá „villámcsapásként” ható Richard Strauss egyik partitúráját éppúgy, mint saját műveinek házi-javító példányait, köztük a *Cantata* 1934-es londoni ősbemutatójának próbáin készült bejegyzésekkel teli kottáját. Szerepel végül több kiválasztott darab szép- és szakirodalmi könyvtárának kötetéből: Láthatjuk, mi jutott eszébe Bartóknak Nietzsche olvasása közben, mi ragadta meg Adyból; milyen alaposan áttanulmányozta a birtokában lévő, legkülönfélébb nyelvű népzene tudományi kiadványokat.

A termet frízszerűen körülövező, Bartókról készült jellemző fotók nagytáblái mintegy más szinten, más „nyelven” mesélnek el ugyanazt az életutat. Láthatjuk falun, kedves parasztlányok körében, s otthon népdallejegyzés, komponálás közben, látjuk zongoránál ülve művészpартnerekkel. De magányos vándorlását is megörökítették a felvételek.

A zeneszerző magyarországi jogörökösének, Vásárhelyi Gábornak, valamint a Voit-, illetve Oláh Tóth-családnak köszönhetően korábban nyilvánosan be nem mutatott dokumentumok is szerepelnek a kiállításon, melynek megvalósítását a Nemzeti Évfordulók Titkárságának nagyvonalú támogatása tette lehetővé.

2006. március 22. és 24. között nemzetközi zenetudományi konferencia zajlott a Zenetudományi Intézetben „Bartók's Orbit” címmel. Ehhez kapcsolódva került megrendezésre a kiállítás, melynek előzetes zártkörű megnyitójára az esemény résztvevőinek jelenlétében került sor.

4. vitrin (fotó: Kemecsei Zsolt)

A Bartók Archívumról

A Magyar Tudományos Akadémia Bartók Archívuma – amely e néven voltaképpen sokfunkciós zenetudományi intézetként alakult – 1961. szeptember 25-én Szabolcsi Bence alapító igazgató irányítása alatt nyílt meg a budai Várban (Országház utca 9.). A tulajdonképpeni Bartók Archívum az intézet egyik osztálya volt; első igazgatója Denijs Dille belga Bartók-kutató, akit Kodály Zoltán választott erre a posztra. Az archívum gyűjteményét az ifj. Bartók Béla (†1994) tulajdonát képező, az MTA-nál tartós letétként elhelyezett „Bartók Hagyaték” alapozta meg. Ezt Bartók magyar kiadóinak (Rozsnyai, Rózsavölgyi stb.) anyaga, privát gyűjtők (köztük Kodály Emma) ajándékai és vásárlások gazdagították. Az archívum azonban, sajnálatos módon, el volt vágva az amerikai Bartók-forrásoktól. A budapesti és a New York-i Bartók archívumok hidegháborús légkörben keletkezett szembenállása, a családi és kiadói pereskedések oda vezettek, hogy a Bartók-kéziratok mintegy két és fél évtizeden át a kutatóknak is csak részlegesen voltak hozzáférhetőek.

1972-ben Somfai László (1963-tól Dille asszisztense) lett a budapesti archívum vezetője. 1984-ben a Bartók Archívum, immár a jelentősen kibővült, az egykor Kodály vezette Népzenekutató Csoportot is magába foglaló, Zenetudományi Intézet névvel jegyzett anyaintézménnyel együtt jelenlegi épületébe költözött.

Bartók özvegyének, Pásztory Dittának halálával (1982) az amerikai Bartók Trust megszűnt; a jogi eljárás befejeztével, 1987–88-ban a New York-i Bartók hagyaték és archívum anyaga a zeneszerző ifjabb fiának, Bartók Péternek magángyűjteményébe került. A kompozíciók kéziratairól Bartók Péter 1988-ban küldött fotokópiákat a budapesti Bartók Archívumba a kritikai összkiadás és az azt szolgáló kutatások támogatására. Ennek következtében a budapesti Bartók Archívumban ma a szakember valamennyi primer forrást megtalálja, legalább kópiában, illetve információt kaphat a hiányzó dokumentumok hollétéről.

Az 1970–90-es évek munkatársi gárdájához olyan markáns Bartók-kutató egyéniségek tartoztak, mint Lampert Vera (Brandeis University, USA), Tallián Tibor (MTA Zenetudományi Intézet); Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola), Wilhelm András (Budapest), Móricz Klára (Amherst, Mass., USA), Gombocz Adrienne (Bartók leveleinek közreadása), Kovács Sándor (népzenei gyűjtemény), valamint Vikárius László (forráskutatás), aki 2005-ben vette át az archívum irányítását.

Az archívum munkájának Denijs Dille nevéhez fűződő első periódusa a *Documenta Bartókiana* sorozattal, a fiatalkori művek tematikus jegyzékével új alapokra helyezte a forráscentrikus Bartók-kutatást. Az előadóművészzel való aktív

kapcsolat kezdettől jellemezte az archívum munkáját (hangfelvételek szövegkritikai előkészítése, az 1960–70-es évekbeli Hungaroton lemezösszkiadás szerkesztése stb.). Bár formálisan nincs kapcsolatban a felsőoktatással, egyedülálló anyaga és munkatársainak szakértelme révén a Bartók Archívum a zenetudományi oktatás és posztgraduális képzés egyik magyarországi bázisa, hazai és külföldi PhD disszertációk életre segítője. Ujabban Bartók zeneszerzői módszerének tanulmányozása és komplex kutatási projektek állnak az intézeti munka középpontjában: *Bartók zeneműveinek kritikai összkiadása* mintakötetei és a *Bartók tematikus műjegyzék*.

Bartók könyvtárából (fotó: Kemecei Zsolt)

Egy óra Bartókkal

Az időszaki kiállításon csoportok látogatását is várjuk, különösen középiskolásokat, akiknek – „Egy óra Bartókkal” címmel – koncerttel egybekötött tárlatvezetést tartunk. Az Intézet Bartók termében megrendezésre kerülő rövid koncerteken a Bartók Béla Zeneművészeti Szakközépiskola és a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem hallgatói kapnak bemutatkozási lehetőséget. Érdeklődőket előzetes bejelentkezéssel tudunk fogadni. Jelentkezni a bartokutjan@zti.hu címen lehet.

A kiállítást rendezte:
Tallán Tibor

Közreműködött:
Vikárius László
Szöllősi Mihály
Baranyi Anna

Magyar Tudományos Akadémia
Zenetudományi Intézet
Bartók Archívuma

Cím:
Budapest
Táncsics Mihály u. 7.
H-1014

info@zti.hu
www.zti.hu

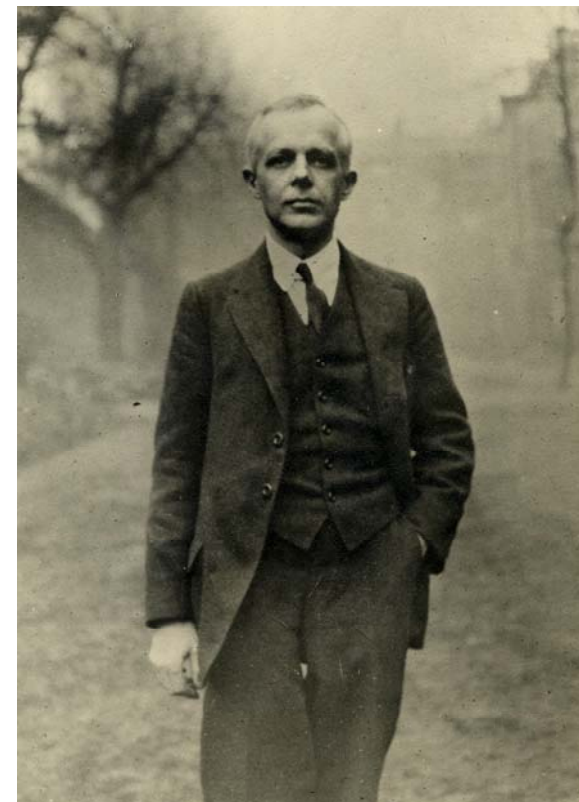
A kiállítást támogatta:

BARTÓK
JUBILEUM
2 0 0 6

Nemzeti Évfordulók Titkársága
www.emlekev.hu

A címlapon:
Bartók Béla
1922

Bartók útján

Időszaki kiállítás
Bartók Béla születésének
125. évfordulója alkalmából a
Magyar Tudományos Akadémia
Zenetudományi Intézetének
Zenetörténeti Múzeumában

2006. április 11. – október 31.